



Covenant & Conversation



Jonathan Sacks
THE RABBI SACKS LEGACY

YITRO • יתרו

RABİ LORD JONATHAN SACKS'IN (י"ט) YAZI VE ÖĞRETİLERİNDEN

Covenant & Conversation yazılarına sağladıkları ve Harry (Chaim) Schimmel'in anısına adanan cömert sponsorlukları için Schimmel Ailesi'ne teşekkürlerimizle.

"R. Chaim Schimmel'in Tora'sını, onunla ilk karşılaştığım zamandan beri severim. Sadece yüzeysel gerçekle değil, altta yatan daha derin gerçeğe olan bağlantısıyla da ilgilenmeye gayret eder. 60 yıldır kendisine eşlik eden olağanüstü eşi Anna'yla birlikte, aile, cemaat ve Tora sevgisine adanmış bir yaşam inşa ettiler. Ortaya koydukları örnek yaşamla beni fazlasıyla etkilemiş müstesna bir çift." - Rabi Sacks

Eylem ve İnanç



Özet

Yitro perahası, Tanrı'nın ilk kez bir ulusla, Bene Yisrael ile, karşılıklı olarak bağlayıcı olan ve bizim berit, yani akit adını verdiğimiz bir antlaşmaya girdiği devrimsel anı kaydetmektedir.

Tabii ki, *Matan Tora* (Tora'nın Verilişi) Tora'daki ilk *berit* değildir. Tanrı daha önce de Noah üzerinden tüm insanlıkla bir *berit* yapmıştı. Aynı şekilde Avraam'la yaptığı bir *berit* de söz konusuydu. Ama bunlar tamamen karşılıklı değildi. Tanrı bu *berit*lerde ne Noah'ın ne de Avraam'ın mutabakatını istemişti. Sinay Dağı'ndaki *berit* ise farklıdır. İlk kez olmak üzere, Tanrı, antlaşmanın tamamen karşılıklı olmasını ve Bene Yisrael tarafından tam olarak kabul edilmesini temin etmiştir.

Bu nokta önemlidir. Tanrı, güçle değil, hakla hüküm sürmek ister. Köle bir halkı özgürlüğüne kavuşturmuştur ve özgür insanların özgür ibadetini aramaktadır. Sinay'daki Antlaşma, halkın rızasını gerektirmektedir.

Burada ilginç olan, Bene Yisrael'in, mutabakatlarını ifade ederken kullandıkları sözcüklerdir. Bene Yisrael, bir kez Sinay Dağı'ndaki Vahiy'den önce, iki kez de bunun sonrasında, *Mişpatim perahasında* olmak üzere bunu üç kez yapmışlardır. Bu üç mutabakat bildiriminde arasında ince bir fark vardır. İlk iki seferde sadece "A-*Şem*'in söylediği her şeyi yapacağız" demişlerdir. Üçüncüsünde ise çift fiil kullanımı vardır: *naase ve-nişma*: "yapacağız ve dinleyeceğiz (veya itaat edeceğiz veya anlayacağız)". Dikkat edilirse, bu bildirimler arasında aslında bir fark daha vardır. İlk ikisinde, halkın birlik halinde cevap verdiği açıkça vurgulanmaktadır. Her iki ifade de çok çarpıcıdır. İlkinde *tüm halkın birlikte* cevap verdiği belirtilmektedir. Benzer şekilde, ikincisinde de *tüm halkın bir ağızdan cevap verdiği* söylenmektedir. Bene Yisrael'in kendi içlerinde çeşitli anlaşmazlıklara ne kadar yakın olduklarını defalarca vurgulayan bir kitapta bu gibi bir fikir birliği ilanı ender ve kayda değer niteliktedir. Ancak *naase ve-nişma* dedikleri, yani hem **yapmaktan** hem de **dinlemekten** bahsettikleri üçüncü bildirimde bu gibi bir birlik ifadesi yoktur. Orada basitçe "cevap verdiler" denmektedir. Bu kez halkın birlik halinde konuşmakta olduğu söylenmemektedir.

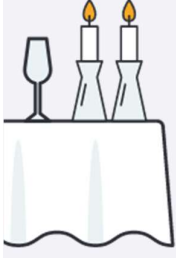
Burada Tora'nın, Yahudiliğin en çarpıcı niteliklerinden birine dair bir iması yer almaktadır: eylem ile inanç, *asiya* ve *şemia*, yani yapmak ile anlamak arasındaki fark.

Yahudilik, bir eylem toplumuyla ilgilidir. İnsanların, birbirleriyle olan alışverişlerinde nasıl etkileşim içinde oldukları hakkındadır. Tanrı'yı, kolektif yaşamımızın ortak alanlarına getirmek hakkındadır. Tıpkı bizim Tanrı'yı, yaptıklarına bakarak tanımamız gibi, aynı şekilde Tanrı da bizden, yaptıklarımızın içine O'nu getirmemizi rica etmektedir. Başlangıçta eylem vardı. Yahudilik, işte bu nedenle eyleme odaklı bir inanç sistemidir, çünkü kanun, davranışın mimarisidir.

Buna karşılık, inanç, doktrin ve *asiya*dan çok *şemiya*, yani eylemden çok anlayışa dayanan olgular söz konusu olduğunda, Yahudilik fikir birliği çağrısında bulunmaz. Bunun sebebi Yahudilikte belli başlı inançların olmaması değildir. Aksine, Yahudilik tam da inançlarımız nedeniyle ve en önemlisi, monoteizme, yani en az ve en çok bir Tanrı olduğuna olan inancımız nedeniyle Yahudiliktir. Yahudiliğin çok sağlam ve belirgin bir inançlar kümesi vardır; ancak yine de fikir birliğine dayalı bir toplum değildir. Daha ziyade Yahudilik, bu inançları nasıl anladığımız ve nasıl yorumladığımızla ilgilidir. **Yahudilik düşünsellik ve mizaç açısından farklı olduğumuz gerçeğini tanır.** Yahudiliğin rasyonalistleri ve mistikleri, filozofları ve şairleri, doğacıları ve doğaüstüleri olmuştur. *Naase* söz konusu olduğunda hepimiz aynı şekilde hareket ederiz. Ama *nişma* alanında her birimiz kendimize has yolla anlarız. Tanrı'ya kolektif olarak hizmet ve ibadet etme şeklimizle Tanrı'yı bireysel olarak anlama şeklimiz arasındaki fark budur.

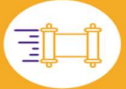
Yahudiliğin iyi bilinen bu niteliğinin, Tora'da da ima edildiğini görmek büyüleyicidir. Tora bunu, *naase* hakkında konuştuğunda "hep birlikte" "bir ağızdan" derken, *nişmadan* bahsettiği sırada özel hiçbir kolektif konsensüse yer vermeyerek ima etmektedir.

Eylemlerimiz – naasemiz – alenidir. Düşüncelerimiz – nişmanız – özeldir. İşte bu sayede, Tanrı'ya hep birlikte hizmet eder, ama O'na bireysel olarak, benliğimizin benzersizliğiyle yaklaşıyoruz.



Şabat Sofrası için Tartışma Soruları

1. Sinay Dağı'ndaki antlaşmayı, Tanrı ile halkı arasındaki diğer antlaşmalardan farklı kılan neydi?
2. Ne zaman "evet" diyeceğinize nasıl karar verirsiniz? Aklınıza, önemli bir şeye yönelik mutabakatınızı öncelikle eylemle ve onu ancak daha sonra anlayarak [veya bunun aksi bir sıralamayla] ifade ettiğiniz bir zaman geliyor mu?
3. *Naase ve nişmayı*, kişisel ve kolektif karar verme süreçlerimizde nasıl dengeleyebiliriz?



Kısaca Peraşa

Yitro *peraşası*, Moşe, eşi, iki oğlu ve kayınpederi Yitro arasındaki sıcak kavuşma olayı ile başlamaktadır. Yitro, Moşe'nin tüm gününü, sorular ve anlaşmazlıklarla kendisine başvuran her bireye yardım etme çabasıyla geçirdiğini gözlemler ve hemen, Moşe'nin bir lider olarak görevlerinin tek bir kişinin taşıyamayacağı kadar ağır olduğunu anlar.

Bu nedenle Yitro, Moşe'ye bir yargı sistemi kurmasını, Bene Yisrael kampı içindeki daha sıradan meselelerin bazılarını çözüme kavuşturmak üzere başka yargıçları görevlendirmesini önerir. Ekip çalışması, olumlu sonuçlar verecektir.

Moşe, Bene Yisrael'i Horev, yani Sinay Dağı'nın eteklerine getirir ve orada, Tora'yı almak için gereken hazırlıklara başlarlar. Nihayet, üç günlük arınma sürecinin ardından, Sivan ayının 6. gününde halk artık hazırdır. O sabah şimşekler ve gök gürültüleriyle başlar. Dağın üzerinde çok yoğun bir bulut vardır.

Sonra Tanrı, Bene Yisrael'e On Emir'i verir. Halk, Tanrı'nın kendilerinden beklediği her şeyi, *Naase VeNişma* – "yapacağız ve dinleyeceğiz" – diyerek kabul eder.



Peraşadan Simalar

Moşe: Paro'nun gaddarlığı geçmişte kaldı. Şimdi ise yerini kurtuluşun tadı aldı: Nihayet *Matan Tora*.

Yitro: Damadım Moşe, büyük yüreği mübarek olsun. Ama lider olmak ince bir sanattır. Sorumlu olmayı ve görevi paylaşmayı gerektirir. Şimdi Bene Yisrael'in sorularını yönelteceği yeni yargıçlar atamak gerekiyor.

Bene Yisrael: Ürperten korku ve mutlak bir kararlılıkla, yapacağız ve anlayacağız. Geleneğimiz bu olacak.

Sinay Dağı: Çok gururluyum Tora'nın benim doruğumda verilmesinden. Moşe benim zirvemde duruyor, ellerinde sıkıca tuttuğu On Emir'le.



Peraşadan Felsefe

Bir kanunlar kümesinin bu kadar çok kişi tarafından gözetilmesi, ama aynı zamanda bunca farklı şekilde anlaşılması, hatta uygulanması nasıl mümkün olabilir?

Rabi Sacks'ın paylaştığı gibi, bunun cevabı, Bene Yisrael'in, mutabakatlarını bildirirken kullandıkları *Naase VeNişma* – yapacağız ve dinleyeceğiz – sözleridir: kanunları gözeteceğiz ve onları anlayacağız. Tora boyunca Bene Yisrael'in (Tora alınana kadarki) birçok cevabında görülen fikir birliği eksikliği, her ne kadar herkes Tora'yı harfiyen takip etse de, bireysel içselleştirmenin – ve bazen bunun dışavurumunun – farklılık gösterebileceğine işaret etmektedir.

Bu neden mi önemlidir? Çünkü Tanrı hakkında hem aleni hem de özel ve bireysel bir ifadeye sahip olabilmemize olanak sağlamaktadır. Bize ibadetlerini birlik halinde gerçekleştiren bir halk şeklinde birleşmek için toplumsal bir yol vermekte ve aynı zamanda, özel ve bireysel bir takdir ve ifade şansı tanımaktadır. Bu ikililik, Yahudiliğin kendine has tanımıdır.

- Sizce herkes Tora hakkında aynı anlayışa sahip olsaydı ne olurdu?



Peraşayla Oyun

Haydi, On Emir'in dördüncüsü olan, Şabat'ı hatırlama ve gözetme emrinin onuruna “Şabat Hazine Avı” oyununu oynayalım!

Oyuncular iki takıma ayrılacaklar. Saklayanlar ve Arayanlar. Saklayanlar Şabat'a veya *peraşaya* dair simgesel eşyaları, örneğin bir *hala* ekmeğini, bir *kiduş* kadehini veya bir *birkomu* (beraha ve şarkı kitabı) saklayacaklardır. Sonra Arayanların bu hazineleri bulmak için sınırlı bir süresi olacak. Tüm oyuncuların oyunun her yönünden keyif almasını sağlamak adına, her turun ardından takımların rolleri değişecek. Oyunun başka varyasyonları arasında, On Emir'e özgü sembolik eşyaları veya Pesah hikâyesine dair simgeleri saklamak da düşünülebilir.



Peraşadan Bilmece

S. Bene Yisrael Sinay Dağı'nda Tanrı'nın Sesi'ni duydukları zaman, korkuyla ne kadar geriye çekilmişlerdir? (Bir tahminde bulunun ve sonra Raşi'yi okuyun veya aşağıdaki cevaba göz atın.)

Cevap için aşağıya bakın.



Peraşadan Pratiğe

Bu *peraşadaki mitsvaların* pratik uygulamasını keşfederken genellikle “çalma” veya “cinayet işleme” gibi “büyük” emirleri düşünürüz. Ve bunlar tabii ki önemlidir. Ancak bu haftaki *peraşa*, kalbimize yerleştirebileceğimiz başka bir aydınlatıcı ders de sunmaktadır: yetkilendirmenin gücü.

Bunun örneği, Yitro'nun, liderlik yükünü Bene Yisrael'in güvenilir mensuplarıyla paylaşması yönünde Moşe'ye verdiği tavsiyedir. Moşe sorumluluklarının bir kısmını diğer liderlere de dağıttığı zaman, bu sadece üzerindeki yükün hafifletilmesi anlamına gelmeyecek, aynı zamanda inancın *nişma* yönünü, yani her ne kadar herkes aynı emirlere

bağlı ise de, bu kuralların bireysel yorumunun ve uygulamasının harikulade bir çeşitlilik gösterebileceğini de güzel bir şekilde yansıtmış olacaktır.

Bu çeşitlilik pratik *mitsvaların* çok ötesine, birbirimizle bağlantı kurma şeklimize de uzanır. Her bir insanın kendine has yaklaşım ve anlayışı, çeşitlilik gösteren ve anlamlı ilişkileri meydana getirir ve bu şekilde kolektif empati ve birliğimizi takviye eder.

- Hayatınızda başkalarını da belli görevlerle yetkilendirmenin önemli olduğunu gördüğünüz bir örnek aklınıza geliyor mu?



Peraşa Anlatısı

Eytan ve Talya

Fil Eytan ve Kaplan Talya çok iyi iki arkadaştı. Eytan gökkuşağı boyamayı severdi; Talya ise futbol oynamayı tercih ederdi. Birbirinden çok farklı iki hayvandılar, ama aynı altın kuralda ortaklardı: “Her zaman nazik ve yardıma hazır ol.”

Güneşli bir günde, Eytan, parkta büyük bir tuvalin üzerine devasa, güzel bir gökkuşağı resmi yapmakla meşguldü. Bir yandan neşeli bir şekilde mırıldanıyor, bir yandan da renkleri birbirine karıştırırken hortumu bir o yana bir bu yana salınıyordu. Bu sırada Talya yakınlarda bir yerde futbol topuyla şut çalışması yapıyordu. Aniden top çok yükseklerle çıktı ve kocaman bir çamur birikintisine düşerek, Eytan’ın gökkuşağı tablosunun her yanına çamur sıçrattı. “Yoo hayır!” diye bir çığlık attı Talya. Eytan’ın gözleri büyümüşü, ama öfkelenmek yerine derin bir nefes aldı ve en iyi nasıl tepki göstereceğini düşündü. Sonra da “Sorun yok, böyle kazalar olur” dedi.



Eytan’ın nezaketini hissetmesinin ardından Talya’nın aklına bir fikir geldi. “Bunu birlikte düzeltmeye ne dersin?” dedi. Böylece iki arkadaş, sıçrayan çamurları görkemli kahverengi ağaçlara ve orman hayvanlarına dönüştürmeye başladılar. Tablo baştaki halinden bile daha güzel olmuştu!

Kısa süre sonra Eytan, içinde, kendisini daha da yaratıcı olmaya sevk eden bir ilham duygusu hissetti. Boya fırçalarını futbol sahasına götürdü ve çimenlerin üzerini parlak, keyifli çizgilerle boyamaya başladı. Ceza sahasını, orta yuvarlağı, santra çizgisini, hatta kale direklerini rengârenk boyadı. Burası tarihin en heyecan verici ve en renkli futbol sahasına dönüşmüştü! Talya’nın gözleri neşeden parlıyordu.

O günden itibaren iki arkadaş birbirlerine daha da yakınlaştılar. Bazen Eytan da Talya ile birlikte futbol sahasında top koşturuyordu ve bazen Talya da parkta gökkuşağı tabloları yapmaya çalışıyordu. Artık, ilgi alanları farklı olmasına rağmen, ortak değerleri olan nezaket ve ekip çalışmasının, her aktiviteyi, özellikle de birlikte oynadıkları zaman, keyifli ve benzersiz hale getirdiğini biliyorlardı.

Bu iki arkadaş *Naase* ve *Nişma* arasındaki dengeyi bulmuşlardı. Aynı kurallara göre hareket ediyorlardı, ama birbirlerinin farklı yönlerini de kutluyorlardı!



Peraşadan Düşünceler

Siz Olsanız Ne Yapardınız?

A-Şem olduğunuzu ve 11. bir emir akıl etmeniz gerektiğini düşünün. Bu emir ne olurdu ve neden?



Peraşadan Bilmece

Bu haftaki cevap

C. Raşi'ye göre (Şemot 20:15 açıklamaları) 12 'mil' geri gitmişlerdir. Bir ama, yaklaşık 50 cm.dir ve her mil 2000 amaya eşittir. Böylece yaklaşık 12 km. geriye gitmişlerdir.

David Woolf'un Torah IQ adlı çalışmasından uyarlanmıştır. Tora hakkında 1500 bilmece içeren bu çalışma Amazon'dan temin edilebilir.